

pen behandeling der onderdeelen. Vandaar dat het huidige grafteeken uitmunt door een overmatig gebruik van verguld en polijstwerk, dat kestbaar materiaal geïmiteerd wordt en zelfs bloemen in ijzer worden nagemaakt”.

En waarom zouden ook wij — zonder te te vervallen in het andere uiterste om alleen eenvoudige zuiltjes en tafelvormige gedenkteeken te plaatsen — soortgelijke bepalingen niet nakomen, als die, welke door de begraafplaatsdirecties, gesanctionneerd door de stedelijke regeering, thans van kracht zijn in vele Duitsche plaatsen?

Zoo laat ik hier onvertaald de vier eischen volgen, welke op 21 April 1913, voor het Leipziger Südfriedhof geformuleerd zijn in:

I. Die Grabstellen dürfen nicht eingefriedigt werden.

II. An Stelle der Grabhügel dürfen nur Beete angelegt werden.

III. Die Grabmäler dürfen nicht die ganze Breite der Rückwand einnehmen, und es darf die Höhe von 2.50 M., nicht überschritten werden.

IV. Zeichnungen der Entwürfe zu den Grabmälern sind vorher bei der Verwaltung des Südfriedhofs im Maszstabe von 1:20 einzureichen.

In Duitschland is men dan ook weer teruggekeerd tot de vele inheemsche steensoorten, want al mag Goethe ook het graniet prijzen als „der älteste, festeste, tiefste und erschütterlichste Sohn der Erde”, de gesteenten uit het Odenwald, den Harz en het Fichtelgebirge, zijn evenals de grijsblauwe, donkeren zwavelgrijze soorten kalk- en zandsteen gebleken waardevol grafteekenmateriaal te zijn, dat uitstekende eigenschappen bezit.

Natuurlijk werd door de fabrikanten van de uit het dure Zweedsche graniet volgens een dozijn catalogusnummers vervaardigde grafteekens tegen deze beweging een levendige actie gevoerd, beweerde men boudweg, dat de nieuw gebruikte grondstoffen niet tegen de wisselende weerstoestanden bestand waren, doch het optrekken van museums en

andere openbare gebouwen in Muschel-kalksteen, logenstraft deze bedenkingen, terwijl de oude kerkhoven met hun uit de 17e eeuw dagteekende zerken ons eveneens overtuigend het tegendeel bewijzen.

En, al ware dit niet zoo, dan heeft het nog geen nut duurzame Zweedsche granietmonumenten te plaatsen op graven, waarvan het huurcontract na 30 jaar verlopen is. In dit opzicht zouden zelfs houten grafteekens gewenscht zijn, want het is toch steeds een pijnlijke gedachte, dat de uit piëteit opgerichte monumenten tot wegingruis worden stukgeslagen.

Ook moet men er op bedacht zijn, dat de geslepen granietmonumenten ten allen tijde iets behouden, wat hen vervreemdt van de omgeving, terwijl op de gebeitelde zandsteen zich al heel spoedig het pätina neerzet van het oude, waardoor grafarchitectuur en kerkhofnatuur harmonisch elkaar naderen, zonder echter een valsche sentimentaliteit te wekken; veel eerder ons brengt tot de erkenning van Fénelon's woorden: „On gague beaucoup en perdant tous les ornements superflus pour se borner aux beautés simples faciles, claires et négligés en apparence.”

De wijdingsvolle schoonheid van een laatsten rustakker treft ons helaas te weinig. Soms is ze alleen aanwezig als het zwakke morgenlicht streelend langs de zerken henen glijdt, of wanneer de schemering de onrustige overladenheid van de grafteekens verwaast en ze in hun grijze en donkere verschijningen herinneren aan:

„Ainsi tout passe sur la terre
Esprit, beauté, vertu, talent
Telle est une fleur éphémère
Que renverse le moindre vent”.

Dikwijls echter brengt het gedempte licht van een zonloozen dag ook nog niet de devotie, moet men — om ontroerd te worden — wachten tot de blanke sneeuw over zerk en kruis een witte wade van stilte en rustigheid heeft uitgespreid en de maan het onwezelijke